

Bijlage 18

Bronnencommentaar

Of: Ad van Liempt over de scriptie van Lotte Kuipers

En: opmerkelijke uitspraken en verzwijgingen van de promotores

© Bart FM Droog, 30 januari 2020

In het 'Geraadpleegde literatuur'-overzicht¹ van Ad van Liempts proefschrift komt een werk voor, waarbij meerdere vragen rijzen. Het gaat om:

Kuipers, Lotte, *'Overleven in Westerbork. De verhoudingen tussen Duitse en Nederlandse joden in nieuw perspectief'* (scriptie Universiteit Leiden), 2016).

Deze scriptie staat als noot vermeldt bij een passage op blz. 112 over gebeurtenissen in het kamp, medio 1942². Maar het is *niet* de bron bij die gebeurtenissen – de echte bron blijft onvermeld (en stamt mogelijk van Eva Moraal³). In de noot geeft Van Liempt commentaar op een in Kuipers' scriptie gemaakte stelling.

Dat is erg vreemd, omdat hij *nergens elders*¹ in discussie gaat met werken van andere historici. Waarom dat hier wel gebeurde, onder toezien oog van zijn promotores, is raadselachtig. Een van hen verklaarde tijdens de hoorzitting:

“De heer Renders wil graag aanvullen dat er een verschil is tussen een biografie en een bronnencommentaar. Hij geeft aan dat hij zijn promovendi altijd aanraadt om bronnen in de noten te vermelden. Als biograaf heb je je eigen perspectief en het zou vreemd zijn om te eisen dat je als biograaf al het werk dat eerder is verschenen moet becommentariëren.”⁴

---

1 Zie bijlage 17.

2 Na deze alinea: “Toen het eerste transport in juli 1942 grotendeels door de Joodse Raad werd samengesteld en er ook meer dan honderd Duitse vluchtelingen werden meegestuurd, besloten de Duitse joden dat ze hun positie moesten versterken. Dat is ze gelukt. In de kamporganisatie kregen de Alte Kampinsassen – de vluchtelingen van het eerste uur – een bevoorrechte positie. Velen van hen kwamen op leidinggevende baantjes terecht, waar ze hun eigen deportatie en die van hun familie en bekenden konden voorkomen of op z'n minst uitstellen. En zo liep de spanning steeds verder op.[5]”

3 Zie: Bart FM Droog. De Westerborkstudie van Eva Moraal. *Droog Magazine*, 07-08-2019. <http://www.droog-mag.nl/2019/vl/eva-moraal.pdf>

4 CWI-gespreksverslag hoorzitting 15-11-2019, blz. 8:

Hierop vroeg commissielid Kluin of een proefschrift überhaupt bronnencommentaar moet bevatten.⁵

“De heer Blom antwoordt dat dit wel zou kunnen, maar dat dit niet gebruikelijk of noodzakelijk is. Hij wil hierbij graag de vraag aankaarten of, in het geval dat dit wel noodzakelijk zou zijn geweest, dit dan zou raken aan de wetenschappelijke integriteit van Van Liempt.”⁶

Tijdens de hoorzitting merkte Lotte Bergen hierover op:

“De vraag die resteert is of een [= deze] biografie ook een proefschrift is. Als ze een vergelijking maakt met de eisen die aan haar proefschrift worden gesteld, ontbreken er een aantal zaken en zijn de verschillen voor het proefschrift zo groot, dat ze zich afvraagt of dit wel kan.”

De voorzitter geeft aan dat dit een kernvraag is voor de Commissie. De Commissie heeft ook nagedacht of ze op zoek zou kunnen gaan naar een deskundige die een maatstaf zou kunnen geven, maar in de oriëntatie daarop is ze tot de (tussen)conclusie gekomen dat er simpelweg te verschillend wordt gedacht binnen deze discipline om een maatstaf vast te kunnen stellen.⁷

Nu zat er bij de hoorzitting precies zo'n deskundige aan tafel: prof. dr. Hans Renders.

In het door hem en Nigel Hamilton geschreven *Het ABC van de Biografie*⁸ komen passages voor die zeer relevant zouden zijn geweest voor het Groninger CWI-onderzoek :

E van ethiek

(...) “In feite is de biografie een genre dat het midden houdt tussen journalistiek en geschiedschrijving. Juist twee disciplines die geen wettelijke beroepsbescherming kennen maar des te sterker hun professionele codes hanteren. Voor de historicus komt dat neer op verantwoord brongebruik en bevooroordeeld zijn, en van de journalist wordt verwacht dat hij de goede gewoonte in ere houdt zijn

---

5 Ibidem

6 Ibidem

7 Ibidem, blz. 9.

8 Hans Renders en Nigel Hamilton. *Het ABC van de Biografie*. AUP, [Amsterdam], [2018]. Verschenen 10 september 2018. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de Kobo e-bookversie, die geen vaste paginanummers heeft.

bronnen te controleren.” (...)

L is van Life Writing)

(...) “een biograaf moet in alle nederigheid in het reine komen met de kortstondige aard van zijn werk: de zekerheid dat vroeg of laat een volgende biograaf zal schrijven over 'zijn' onderwerp. Hij is deel van een oneindig biografisch proces van het waarheidsgetrouw vastleggen en interpreteren van het verleden en de individuen die erin leefden.”

(...)

T is van Theorie

(...) “Er bestaat dan weliswaar geen biografische theorie, er zijn wel methoden die de biograaf ter beschikking staan om materiaal te verzamelen en die in een zinvol verband te plaatsen om een bepaalde stelling aannemelijk te maken. Over die methodes kunnen we hier kort zijn: die zijn gelijk aan die van een historicus. En er is een gemeenschappelijke code: vanuit een beredeneerde stelling materiaal verzamelen en er uiteindelijk een verhaal van maken.”

“Met theorie is het als met bouwsteigers. Je hebt ze nodig om het dak op een huis te zetten, maar men zou raar opkijken als de aannemer een huis oplevert zonder die steigers op te ruimen. Je bewaart ze voor je Verantwoording, want lezers die een paar dagen van hun leven opofferen om een biografie te lezen, willen echt wel weten hoe de biograaf te werk is gegaan.”

“Het is dan ook beter om in plaats van een 'wetenschappelijke biografie' te spreken over een 'wetenschappelijk verantwoorde biografie'. Zolang een biograaf een wetenschappelijke onderzoekshouding aanneemt, en daarbij deugdelijk omgaat met zijn bronnen, kan zijn werk academisch verantwoord zijn.”

(...) “Critici (en uitgevers) gebruiken graag het woord 'definitief' om een op goed onderzoek gebaseerde biografie te karakteriseren, maar geen enkele biograaf heeft ooit in zulke termen gedacht.”

Hieruit valt op te maken dat biografiespecialist en promotor Renders bronnencommentaar wel degelijk als essentieel bestanddeel van een wetenschappelijk verantwoorde biografie zit.

Des te onbegrijpelijk dat hij zijn promovendus niet gecorrigeerd heeft én zijn eigen theoretische verhandelingen over wetenschappelijk verantwoorde biografieën verzwegen.

Ook onbegrijpelijk is dat promotor Bosscher deze scriptie kennelijk wél van dusdanig belang vond om Van Liempts verhaal erover in het proefschrift (waarvan het notenapparaat een integraal onderdeel vormt) goed te keuren, maar over de Gemmekerbiografie⁹ van Lotte Bergen schreef:

“De publicatie van mevrouw Bergen gold, met alle respect voor het werk dat zij zich als bachelorstudent heeft getroost, als ‘een scriptie met een kaft eromheen.’”¹⁰

Die mening mag Bosscher natuurlijk hebben, maar het gaat wel voorbij aan het gegeven dat Bergens oorspronkelijk als scriptie voor de Universiteit Leiden geschreven wetenschappelijk werkstuk grondig herschreven en aangevuld is, vóór het in boekvorm in 2013 werd uitgebracht. Maar dit terzijde.

---

9 Lotte Bergen. *Albert Konrad Gemmeker, Commandant van Westerbork*. Aspekt, Soesterberg, 2013.

10 Bijlage 5.3. Doeko Bosscher. Brief aan CWI, 17-11-2019.